

אוניברסיטת תל אביב
TEL AVIV UNIVERSITY

תוכנית 'כלים שלובים'

English follows Hebrew

ההיסטוריה הערבית-אסלאמית: משבטים לאימפריות / סמסטר ב' תשפ"ב

מרצה: פרופ' מירי שפר-מוסנזון (shefer@tauex.tau.ac.il)
עוזרת הוראה: גב' מאיה רענן (mayaraan@tau.ac.il)

תיאור הקורס

מתגוררים במזרח התיכון אבל לא באמת מכירים את ההיסטוריה של האסלאם? אם כך זהו הקורס עבורכם. הצטרפו למסע של אלף שנות היסטוריה, לגילויים מפתיעים, לשבירת מיתוסים ולהצצה לחייהם של האנשים שחיו בעבר במרחב שלנו. קורס זה בנוי משני חלקים: החלק הראשון מציג את האירועים הפוליטיים העיקריים באופן כרונולוגי מהולדתו של מוחמד במאה ה-6 לספירה ועד להופעת העות'מאנים במזרח התיכון בראשית המאה ה-16; החלק השני סוקר את המציאות החברתית, הדתית והתרבותית של המזרח התיכון בימי הביניים.

מה תלמדו?

- * כיצד האסלאם עלה כציביליזציה חדשה במזרח התיכון? איך הפכו שבטים של נוודים לאימפריות החולשות על מספר יבשות?
- * מהם השלבים העיקריים בהיסטוריה הערבית והאסלאמית בימי הביניים, וכיצד תהליכים אלו פועלים ומשפיעים עד היום?
- * מי היו השחקנים הפוליטיים המרכזיים בתוך הקהילה, המדינה והאימפריה האסלאמית, ומה היו התפקידים שלהם?
- * כיצד לנתח מאפיינים חברתיים ותרבותיים, כפי שהם משתקפים במקורות האסלאמיים?

סרטון הסבר על הקורס

זהו קורס מקוון שמתנהל בבלטפורמת "קמפוס" (הגרסה האנגלית, אם אתם מעוניינים בה, היא ב-edX; ראו פרטים בסילבוס באנגלית בהמשך). הקורס המקוון מציע חוויית למידה ייחודית המאפשרת לסטודנט ללמוד בקצב שלו וכוללת מגוון שיטות למידה: הרצאות מוקלטות קצרות, קטעי קריאה ממקורות ראשוניים ומשניים, ושאלות לדיון. הקורס מוצע באנגלית עם תמיכה בעברית ובערבית: הסרטונים בקורס מלווים בכתוביות בעברית או ערבית ויחידות הקריאה מתורגמות לעברית ולערבית. במהלך הצפייה בשיעור משולבות שאלות קצרות שנועדו לבדוק הבנה ועליהן מקבלים משוב מידי.

מטלות

במהלך הקורס הסטודנטים נדרשים להגיש 4 מטלות (בחנים מקוונים לשיעורים המקוונים) ולהיבחן במבחן מסכם של האוניברסיטה (ואינו המבחן המסכם ב"קמפוס"). הקורס המקוון כולל 8 בחנים מקוונים, ועל הסטודנט לבחור 4. אנחנו מעודדות את הסטודנטים להשלים את כל המטלות. הניסיון מלמד שהשלמת בחנים רבים יותר תורמת להצלחה במבחן ובקורס. לסטודנטים שישלימו מטלות רבות אנחנו מציעות לכלול בציון הסופי את המטלות עם הציונים הגבוהים יותר. את מטלות יש להגיש עד מועד א' של המבחן, גם אם בכוונתכם לגשת למועד ב'. המבחן המסכם הוא מבחן "אמריקאי" ומתנהל באוניברסיטה. הטופס דו-לשוני, בעברית ובאנגלית; תוכלו לענות באחת הגרסאות, לבחירתכם.

הרכב הציון הסופי

- * 4 מטלות ביניים בקורס המקוון – 24% (כל אחת 6%)
- * מבחן מסכם "אמריקאי" – 76%.

מועד א': 29 באפריל 2022 ב-10:00 בבוקר; מועד ב': 20 במאי 2022 ב-10:00 בבוקר

סדר השיעורים

חלק א – המסגרת הפוליטית: 1000 שנים של היסטוריה אסלאמית (500-1500)

שיעור 1: חצי האי ערב בתקופה האסלאמית המוקדמת

- חצי האי ערב בתקופה הטרומ-אסלאמית: הזירה המקומית
- חצי האי ערב בתקופה הטרומ-אסלאמית: הזירה האיזורית
- מוחמד: האיש
- מוחמד: מנהיג הקהילה
- ראיון עם ד"ר לאה קינברג: מקורות אסלאמיים מוקדמים
- מעבדת ההיסטוריון: ניתוח חדתי על פתיחת הבטן של מוחמד
- **בוחר שיעור 1**

שיעור 2: המדינות האסלאמיות הראשונות -- הראשדון והאומיים

- תקופת המעבר לאחר מותו של מוחמד
- הראשדון: הח'ליפים ישרי הדרך והמדינה האסלאמית הראשונה
- השושלת האומיית
- ההתרחבות הטריטוריאלית המוקדמת
- המנהל בתקופה האסלאמית המוקדמת
- ראיון עם פרופ' גדעון אבני: מרחב ושלטון במדינות האסלאמיות המוקדמות
- הזהות האסלאמית המוקדמת
- ראיון עם ד"ר רחל יוקליס: הקנוניזציה של הקוראן – היבטים חומריים
- מעבדת ההיסטוריון: קריאה בכרוניקה ערבית-אסלאמית על רצח הח'ליף השלישי
- **בוחר שיעור 2**

שיעור 3: העבאסים -- כשבגדאד והערבים שלטו בעולם

- עלייתם של העבאסים לשלטון
- הופעת השפחות והתפתחות ההרמון
- הפקידות העבאסית
- מעבדת ההיסטוריון: ההרמון העבאסי -- מבט מבפנים
- ביזור, התנתקות מהמרכז ומשמעותה של ריבונות
- מגבלות השלטון העבאסי: הבוויחים והסלג'וקים
- איומים על הלגיטימציה העבאסית: האומיים באיבריה והפאטימים בצפון אפריקה וסוריה
- ראיון עם פרופ' אמירה ק. בניסון: שיחה על צפון אפריקה בתקופה העבאסית ואיבריה המוסלמית
- מסעות הצלב ועלייתו של צלאח אל-דין
- **בוחר שיעור 3**

שיעור 4: העמים התורכים בעולם המוסלמי הטרומ-מודרני

- היכרות עם העמים התורכים
- המהפך התורכי: מעבדים לשליטים
- המדינה הסלג'וקית: שינויים ומורשות
- מעבדת ההיסטוריון: שחזור המציאות היום-יומית בערבות אסיה בהתבסס על שירה וחפצי אמנות
- לידתה של "תורכיה"
- הסולטנות הממלוכית: עבדים צבאיים הופכים לסולטאנים
- ראיון עם ד"ר דניאלה טלמון-הלר: שיחה על תרבות פופולארית והאסלאם המיסטי
- הסולטנות הממלוכית: הסוף
- ראיון עם פרופ' נוקת ון ליק: הסוף של הממלוכים והופעתם של העות'מאנים
- **בוחר שיעור 4**

אוניברסיטת תל אביב
TEL AVIV UNIVERSITY

תוכנית 'כלים שלובים'

שיעור 5: המונגולים והעולם המוסלמי הבתר-מונגולי, המאות ה-13 עד ה-16

- התחלת היחסים בין המוסלמים והמונגולים
- ראיון עם פרופ' מיכל בירן: הכיבוש המונגולי והמורשות ארוכות-הטווח שלו
- השפעה מונגולית על המזרח התיכון: ביסוס הסולטנות הממלוכית, 1250-1517
- השפעה מונגולית: השולות המוסלמיות-מונגוליות
- מעבדת ההיסטוריון: מונומנטים שמדברים -- תרבות חומרית מרכז-אסייתית
- סיכום חלק א': המסגרת הפוליטית לעליית המדינות והאימפריות המוסלמיות
- בוחן שיעור 5

חלק ב: סביבה, חברה, זהויות

שיעור 6: סביבה, קהילה, אדם

- מבוא לחלק ב' של הקורס
- טיפולוגיה של התיישבות עירונית במזרח התיכון בימי הביניים
- ראיון עם פרופ' גדעון אבני: הנוף וההתיישבות במזרח התיכון המשתנה
- פילנטרופיה וחשיבותה בסביבה העירונית
- מוסדות עירוניים חברתיים: מסגדים ובתי מרחץ
- המערכות המשפטיות של קהילה עירונית
- מעבדת ההיסטוריון: מבט מבחוץ -- נוסע מאיראן מתאר התיישבות מוסלמית
- בוחן שיעור 6

שיעור 7: זהויות דתיות במזרח התיכון -- אסלאם, נצרות ויהדות

- הפסיפס הדתי של המזרח התיכון
- היווצרותה של העדה השיעית: תהליך בן שלוש-מאות שנים
- מעבדת ההיסטוריון: התפיסה השיעית של שלטון
- נוצרים ויהודים: מעמד תאולוגי ומשפטי
- ראיון עם פרופ' נאסר בסל: היהדות תחת האסלאם
- חיי היום-יום של לא-מוסלמים במזרח התיכון
- ירושלים: עיר קדושה לשלוש דתות
- התאסלמות במזרח התיכון הימי ביניימי
- בוחן שיעור 7

שיעור 8: זהויות תרבותיות במזרח התיכון

- זהויות תרבותיות במזרח התיכון
- זהות ערבית: חוויה משותפת ומאחדת לצד חוויה מקומית ייחודית
- תרבות ערבית: שפה מדוברת ושפה כתובה
- ראיון עם ד"ר רחל יוקליס: היבטים ויזואליים וחומריים של השפה והכתיבה הערבית
- תרבות פרסית-מוסלמית
- מעבדת ההיסטוריון: מיניאטורות פרסיות ואומנות איור כתב היד
- פרויקט התרגומים
- תרבות מוסלמית
- ראיון עם פרופ' נאסר בסל: השפה והספרות הערבית-יהודית
- סיכום הקורס
- בוחן שיעור 8

Arab-Islamic History: From Tribes to Empires / Spring Semester 2021-22

Lecturer: Prof. Miri Shefer-Mossensohn (shefer@tauex.tau.ac.il)

Teaching Assistant: Ms. Maya Raanan (mayaraan@tau.ac.il)

Course description

Learn about the history of the Arab and Muslim world during its first millennium, including political, social and cultural aspects. You will study this course in two parts. The first presents the main political events that set the chronological framework for the course, namely 6th century to the arrival of the Ottomans in the Middle East in the beginning of the 16th century. The second part delves into social and cultural realities of the medieval Middle East.

[A short video on the course](#)

This is an on-line course on edX. It offers a novel learning experience, which allows the student to determine her or his own pace, and combines several mediums: pre-recorded short lectures, short readings from primary and secondary sources, and discussion questions. The videos are offered in English, with Hebrew and Arabic subtitles. The reading excerpts are available also in Hebrew and Arabic. The platform materials and forums are in English.

Assignments and final grade

During the course, students will be required to submit 4 assignments (quizzes) worth 24% of the final grade (each assignment is 6%). The online course includes 8 assignments, and students may choose any 4. Students are encouraged to submit more than the required minimum, and we will include the highest 4 scores. Assignments are to be submitted by the first sitting of the final exam, even if you plan to take the second sitting. The final test will be a multiple-choice test, worth 76% of the final grade. It is bilingual, and students may answer either in Hebrew or English. The dates are April 29 2022, at 10am and May 20 2022, at 10am.

List of Topics

Part A – The Political Framework: 1000 Years of Islamic History (500-1500)

Lesson 1: Early Islamic Arabia

- Pre-Islamic Arabia: The Local Scene
- Pre-Islamic Arabia: The Global Scene
- Muhammad: The Individual
- Muhammad: The Community Leader
- Interview with Dr Leah Kinberg: Early Islam and Its Sources
- Historian's Lab: The hadith on opening Muhammad's heart
- Quiz lesson 1

Lesson 2: Introducing the First Muslim States -- The Rashidun & Umayyads

- The Transition Period after Muhammad's Death
- Rashidun: The Rightly Guided Caliphs and the First Islamic State
- The Umayyad Dynasty
- The early Territorial Expansion
- Early Islamic bureaucracy
- Interview with Prof. Gideon Avni: Space and Rulership in the Early Islamic States
- Early Islamic Identity
- Interview with Dr. Raquel Ukeles: The Canonization of Qur'an – The Material Aspects

- Historian's Lab – Reading in a Muslim Chronicle
- Quiz lesson 2

Lesson 3: The Abbasids - When Baghdad and the Arabs Ruled the World

- The Abbasid Coming to Power
- The advent of concubines and the creation of the harem
- The bureaucracy
- Historian's Lab: The Abbasid Harem -- The View from Within
- Decentralization and the meaning of sovereignty
- The Limits of Abbasid Rule: the Buyhids and the Seljuks
- Threats on Abbasid Legitimation: The Umayyads in Iberia and the Fatimids in North Africa & Egypt
- Interview with Prof. Bennisson: A Discussion about Abbasid North Africa and Islamic Iberia
- The Crusades and the Rise of Saladin
- Quiz lesson 3

Lesson 4: Turkic Peoples in the Pre-Modern Islamic World

- Acquaintance with the Turkic Peoples
- The Turkish Makeover: From Slaves to Rulers
- The Seljuk State: Changes and Legacies
- Historian's Lab: Reconstructing Everyday Realities from Poetry and Artefacts
- The Birth of "Turkey"
- The Mamluk Sultanate: Military Slaves turned Sultans
- Interview with Dr. Talmon-Heller: A Discussion about Popular Culture and Mystical Islam
- The Mamluk Sultanate: The End
- Interview with Prof. Nükhet Varlık: The End of the Mamluks and the Advent of the Ottomans
- Quiz lesson 4

Lesson 5: The Mongols and the Post-Mongol Islamic world, 13th - 16th centuries

- The Beginning of the Muslim-Mongol Relations
- Interview with Prof. Michal Biran: The Mongol Conquest and Its Long-term Legacies
- Mongol Influences on the Middle East: The Establishment of the Mamluk Sultanate, 1250-1517
- Mongol Influences: The Muslim-Mongol Dynasties
- Historian's Lab: Monuments that speak -- Central Asian material culture
- Part A Wrap Up: the Political Framework of the Rise of Muslim States and Empires
- Quiz lesson 5

Part B – Environment, Religious and Cultural identities

Lesson 6: Environments, Societies, Individuals

- Introducing Part B of the course
- Typology of Urban Settlements in the Medieval Middle East
- Interview with Prof. Gideon Avni: The Changing Landscape and Settlements of the Middle East
- Philanthropy and its Importance in an Urban Setting
- Social Urban Institutions: Mosques and Hammams
- The Legal Systems of an Urban Community
- Historian's Lab: A View from the Outside – An Iranian Traveler Describes Arab Cairo
- Quiz lesson 6

Lesson 7: Religious Identities in the Middle East: Islam, Christianity, and Judaism

- The Religious Mosaic of the Middle East
- The Formation of the Shiites: A Three-hundred Years Process
- Historian's Lab: The Shiite Concept of Rulership
- Christians and Jews: Theology and Legal Status
- Interview with Prof. Nasir Basal: Judaism under Islam
- The Everyday Realities of Non-Muslims in the Middle East
- Jerusalem: One City, Three Religions
- Conversion to Islam in the Medieval Middle East
- Quiz lesson 7

Lesson 8: Cultural Identities in the Middle East

- Cultural Identities in the Middle East
- Arab Identity: Shared experience, a local specific experience
- Arab culture: Orality and written language
- Interview with Dr. Ukeles: Visual and Material Aspects of Arabic Language and Writing
- Persian-Muslim Culture
- Historian's Lab: Exploring Persian Miniatures
- The Translation Project
- The Islamicate Culture
- Interview with Prof. Nasir Basal: Judeo-Arabic Language and Literature
- Course Wrap Up
- Quiz lesson 8